

INIȚIERE IN ARTA ACTORULUI (VIII)

Arta actorului e tot atât de diversă ca și natura talentului. Nu există doi indivizi cu calități identice. Structura intimă a aptitudinilor, specificitatea individualității determină un mod propriu de comportament și de exprimare al fiecărui om.

Caratul de valoare al celor înzestrați pentru scenă e personalitatea. Colectivul de teatru ideal se compune din individualități inconfundabile. Alcătuirea trupelor de odinioară pe „emploi”-uri nu era doar expresia practicisimului, sau o consecință a opției meșteșugărești, ci rezultatul unei necesități de fond, vizând perpetuarea specificității artei teatrale. Personalitatea este expresia cea mai pregnantă a deosebirilor dintre individualități. „Actorul valorează în măsura în care este cineva, personalitate vie, acaparatoare, obsedantă. Prezență”.*

Fiecare individ e un univers uman unic, format în condiții aparte de viață și educație, de comunicare cu lumea. Deși, social, trăim în grupuri mari aceleași evenimente și în condiții asemănătoare, ecoul lor este altul în fiecare dintre noi. Gradul de inteligență, calitatea sensibilității, pregătirea fiind diferite, receptarea, selectarea, rezonanța și sedimentarea evenimentelor se produc, de asemenea, în mod diferit de la individ la individ, ducând la formarea unor subiectivități-unicat. Existența individuală se experimentează, se gîndește, se analizează. Consecințele acestor experiențe se resimt individual, se conștientizează, devin concluzii ce se concretizează în atitudini și se constituie într-un sistem personal, subiectiv, de valori, în timp ce consecințele vieții, ale trăirii în general, sînt de ordin biologic și nu ne oferă decît expe-

riența comună a speciei; repetăm experiența ontologică, sîntem o treaptă pe scara evoluției. Existența individuală oferă un șir de experiențe particulare, fiecare este un depozit de experiențe unice. În plan biologic, oamenii se aseamănă unii cu alții, dar în plan existențial totul diferă de la un ins la altul. Nici individul nu se mai confundă cu el însuși. „Totul de la biologie în sus este în duplicare la om”.*

„A fi tu însuți” e o performanță care nu e ușor de atins; nu doar o reușită, o victorie asupra unui adversar, ci o depășire a propriei condiții. Aceasta presupune calități și eforturi pentru care numai trăirile personale nu sînt suficiente. E nevoie de asimilarea, prin cunoaștere, a experienței umane fundamentale, deci, de cultură, și mai ales e nevoie de asumarea conștientă a condiției dramatice pe care orice luptă cu limitele o implică. „A fi tu însuți” înseamnă a reuși să corectezi unele dintre erorile naturii, erori ce se identifică mereu ca surse ale tragicului. „A fi tu însuți” înseamnă, acceptînd riscul tragediei, performanța dezamorsării unei surse a tragicului.

Talentul actoricesc este expresia multilateralității, a pluralității fațetelor individualității, a polimorfismului naturii umane. În intimitatea organizării noastre interioare nu sîntem unul, ci mai mulți, nu sîntem același, ci mereu în dispută cu „celălalt” din noi. Sîntem „dubli”, cum spunea Dostoievski, sau pluralizați într-o imprevizibilă varietate de fațete, care coexistă în ființa noastră, ceea ce ne face inegali cu noi înșine și inconsecvenți în decizii și comportament. Această natură contradictorie nu se arată doar în

* Radu Beligan, „Pretexte și subtexte”, Ed. „Meridiane”, București, 1968, p. 29—30.

* C. Noica, „Sentimentul românesc al ființei”, Ed. „Eminescu”, București, 1978, p. 188.

aspecte izolate ale vieții, în cazuri particulare, lipsite de semnificație, la indivizi marcați de traume sau de alienare, nu se rezumă doar la alternative ce se pot concilia, ci se dezvăluie ca o caracteristică generală, o permanență a ființei umane, care tinde spre paroxism în ruptura dintre „scalități” și „defecte”, dintre „virtuți” și „vicii”, făcând din ființa umană un cimp de manifestare a paradoxului. Lărgind discuția, se poate spune că paradoxul în teatru nu provine din opunerea, prea exterioară și speculativă, a raționalului și afectivului, din forțarea contradicției dintre gândire și sensibilitate, ci din chiar specificul naturii umane, care este obiectul și subiectul artei teatrului. Omul e începutul și sfârșitul teatrului, dar neapărat omul raportat la ceva, și nu ca obiect de contemplare în sine. Specificitatea naturii umane contradictorii transferă, impune specificul său artei ce se ocupă nemijlocit de om. Paradoxul nu poate surveni în teatru prin adăugare, prin aducere din afară, prin atașare, precum un element decorativ sau de sofisticare, ci el există prin însăși existența fenomenului, e chiar nucleul său activ. E

alita fenomenen teatral adevărat, eit paradoxal cuprinde.

Temperamentul și unele caracteristici dominante care definesc un individ nu anulează tensiunile ce se manifestă între tendințele contradictorii ale aceleiași naturi individuale. Inconsecvențele comportamentale, „lipsa de caracter” cu care se încearcă adesea blamarea actorilor nu reprezintă neseriozitate, consecința lipsei de consecvență a unor firi ușurate, nici „deformație profesională”, boală de care suferă numai artiștii, ci sînt o caracteristică generală, a ființei umane, care se manifestă, mai deschis sau mai ascuns, la toate categoriile de oameni. Artistul are măcar meritul sincerității, al neascunderii. De la această trăsătură specifică a ființei pornește actorul, pe ea se sprijină, pe aceasta o dezvoltă prin exerciții zilnice prelungit — și nu de puține ori chinuitor — pentru a atinge performanța irepetabilității.

Orice activitate specifică trebuie să pornească de la o realitate specifică și să se sprijine pe ea. Specificitatea artei actorului e dictată de specificul naturii umane.

(Continuare de la p. 69)

mult, era preocupat de trăsăturile care individualizează un nou personaj, fiind un mare creator de caractere. În perioada pregătirii unui rol, toată existența sa era dăruită acestui scop. Dar, frământat de propria sa muncă, era în același timp interesat și de reușita întregului. Îmi sună parcă în urechi sfaturile sale, date uneori, nu cu un aer doct, ci cu grijă și cu mult tact, partenerilor, mai ales celor tineri, de care era foarte atașat. Fory nu era deloc egoist. Aprecia activitatea sa și a colegilor cu o severă obiectivitate. Însă nu-mi aduc aminte să fi denigrat vreodată pe cineva. Niciodată. Observațiile sale erau exigente, ca ale unui artist care știe bine teatru, dar avînd în același timp mare respect și o sensibilă înțelegere pentru procesul dificil al muncii teatrale. El știa că scena cere, pe lângă talent, multă trudă. Mi-aduc aminte de o împrejurare trăită de mine, care arată și o altă latură minunată a modului de a fi al lui Fory. Cînd ne pregăteam să reprezentăm piesa Dragă mincinosule de Jerome Kilty, el se indoia de posibilitatea de a construi un spectacol convingător cu acest text fără conflict dramatic, compus doar din scrisorile lui Bernard Shaw către una dintre interpretele sale, actrița Stella Campbell. Pentru prima oară, urma să se joace în București un spectacol în două personaje; ulterior, excelenți actori, mari colegi ai noștri, au evoluat cu strălucire în asemenea gen de piese. Noi însă ne aflam în fața unui prag, și Fory ezita, exprimîndu-și în mod onest rezervele sale foarte serioase. Nu știu cărui fapt s-a datorat convingerea mea aprigă că textul este un document bogat și emoționant. Trecînd peste îndoielile sale, cedînd în fața hotărîrii mele, ca un om sensibil care respectă credința altuia, chiar dacă nu o împărtășește, Fory a acceptat, pînă la urmă. Și am început să lucrăm. Din clipa aceea, nu a mai pomenit de reținerile sale, care ar fi putut deveni o frînă. Dimpotrivă, și-a pus în slujba piesei talentul său de actor de frunte și marea sa experiență, făcînd totul ca repetițiile să se desfășoare într-o atmosferă caldă, necesară muncii de creație. Și numai astfel am putut duce spectacolul la împlinire. Prin atitudinea sa, Fory s-a dovedit un coleg de o mare generozitate. Am fost dornică să descopăr care este izvorul acestor calități deosebite ale omului Fory Etterle. Cred că ele se datorau și faptului că era un spirit deschis. Iubea cartea, muzica, îl interesa istoria, era un pasionat cititor. Aceste preocupări l-au îmbogățit, au adăugat noi dimensiuni ființei sale.

Gîndindu-ne la modul cum a înțeles să trăiască, să muncească și să-și poarte existența în teatru, timp de o jumătate de veac, noi toți, cei mai în vîrstă sau cei mai tineri, avem datoria de a ține seamă de exemplul său. Fory Etterle era un om care aducea în teatru un soi de noblețe binefăcătoare creației, și noi, slujitorii scenei, trebuie să păstrăm mereu vie această moștenire.